

verslag

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl
KvK Utrecht 30276683

Bespreking	Maatschappelijke klankbord
Vergaderdatum en -tijd	10 november 2016 14.30-16.00
Vergaderplaats	Den Haag
Deelnemers	Ronald Huijzer (VSG), Mark van Berkum (KNVB), Jelle Doosje (GGDGHORN), Jan Woldman (GGD), Ron Lemmers (VWS), Tim van der Rijken (VACO), Jurgen van Bellen (VWS), Walter Klomp (ILT), Joris van der Voet (I&M), Joost Kester Jacobs (Recybem), Ben Moonen (BNSC), Els van Schie (RIVM), Marcel Mennen (RIVM), Mariette Pasma (RIVM), Marleen Kraaij – Dirkzwager (RIVM)
Afwezig	Dick Sijm (NVA-BuRo)

T 030 274 91 11
F 030 274 29 71
info@rivm.nl

Datum
18 november 2016

Opening

Op 10 november kwam voor de tweede keer een maatschappelijke klankbordgroep bijeen over het onderwerp rubbergranulaat op sportvelden. Deze klankbordgroep bestaat uit organisaties die op verschillende manieren betrokken zijn bij het gebruik van rubbergranulaat op sportvelden waarover onrust is ontstaan na de uitzending van Zembla op 5 oktober jl. Het initiatief van de klankbordgroep is ontstaan vanuit het RIVM om signalen en vragen die leven in de maatschappij en binnen komen bij deze organisaties, in beeld te brengen en met elkaar te delen.

Stand van Zaken RIVM onderzoek en andere initiatieven

Het RIVM onderzoek is goed van start gegaan en verloopt tot op heden volgens planning. De onderzoeksopzet is beschikbaar op de website van het RIVM. <http://www.rivm.nl/Onderwerpen/R/Rubbergranulaat>. De veldbemonsteringen zijn afgerond (600 monsters van 100 velden). Het verzamelde rubbergranulaat is in de laboratoria om te worden geanalyseerd. De tijdsdruk op het onderzoek is groot. Alle betrokkenen zetten zich maximaal in om eventuele logistieke tegenslagen die bij ieder onderzoeksproject gebeuren zo snel mogelijk op te vangen. Er wordt onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van stoffen in het rubbergranulaat, in de literatuur beschreven gezondheidseffecten van stoffen en er wordt verkennend onderzoek gedaan naar de stoffen die vrij kunnen komen uit het rubbergranulaat (via inslikken van de korrels, huidcontact of inademing door uitdamping). De verschillende milieu- en gezondheidsnormen die gelden voor stoffen, mengsels, half-fabricaten en speelgoed worden inzichtelijk gemaakt in relatie tot de beoordeelde stoffen in het RIVM onderzoek. Ook kijkt het RIVM naar het voorkomen van leukemie en lymfklierkanker in Nederland (trends op basis van bestaande kankerregistraties in NL). Er wordt geen onderzoek in mensen

verricht (bijv. bloed/urineonderzoek). Er wordt ook geen epidemiologisch onderzoek gedaan.

Datum
18 november 2016

Hierover komen wel veel vragen binnen bij het RIVM. Het is verstandig om dergelijk onderzoek pas te overwegen na zorgvuldig literatuuronderzoek. Daarnaast zijn beide typen onderzoek niet realiseerbaar vóór december 2016. Het RIVM heeft contact met onderzoekers betrokken bij de Amerikaanse en Europese studies die ook gaande zijn. De uitkomsten van deze studies worden verwacht na oplevering van het RIVM rapport (exacte data nog onbekend). Verschillende aanwezigen signaleren een groeiende (internationale) belangstelling voor het RIVM onderzoek.

De wetenschappelijke klankbordgroep voor het RIVM onderzoek is woensdag 2 november bijeen gekomen. Het RIVM heeft de adviezen van de wetenschappelijke klankbordgroep over het onderzoeksplan (de set stoffen en de methodische aanpak) verwerkt voor zover dat mogelijk is in de beperkte tijd en gegeven de praktische haalbaarheid. Ook de wetenschappelijke klankbordgroep heeft vastgesteld dat het onderzoek een deel van de maatschappelijke vragen kan beantwoorden. Goede risicocommunicatie en verwachtingenmanagement zijn nodig om ook de overige maatschappelijke vragen goed op te vangen. De wetenschappelijke klankbordgroep zal opnieuw bij elkaar komen als de gegevens van het literatuur- en veldonderzoek beschikbaar zijn.

Recybem/VACO bieden tot 1 december a.s. de mogelijkheid aan eigenaren van sportvelden om hun veld te laten bemonsteren via [<http://www.sbrcheck.nu/nl>]. Er zijn nu 550 velden aangemeld. Op verzoek van aanvragers bieden zij – in aanvulling op de beoordeling of er SBR rubbergranulaat op het veld ligt - ook meting van PAKs aan. Degene die de aanvraag doet, ontvangt ook de uitslag. De aanwezigen hebben met elkaar geconcludeerd dat het voor de maatschappelijke discussie wenselijk zou zijn om de uitslagen van het Recybem/ VACO onderzoek in één overzicht inzichtelijk te maken. Of dat mogelijk is hangt mede af van de toestemming die de aanvragers van de onderzoeken hiervoor willen verlenen.

BNSC organiseerde op 1 november een drukbezochte besloten bijeenkomst om betrokkenen bij het aanleggen van sportvelden te informeren. Het RIVM heeft een toelichting gegeven op het lopende onderzoek.

Het RIVM zal twee bijeenkomsten organiseren met burgers die het RIVM hebben benaderd met vragen en/ of suggesties om over het onderzoek te communiceren (totaal 25 genodigden). Door actief dit gesprek op te zoeken, kunnen signalen van burgers opgevangen worden en kan worden verkend welke specifieke informatiebehoeften er zijn.

De GGD'en hebben onderling de adviezen die zij geven over rubbergranulaat met elkaar afgestemd, zodat burgers en gemeenten en burgers in aanloop naar de publicatie van het RIVM rapport geen tegenstrijdige adviezen ontvangen.

Anticiperen op uitkomsten RIVM onderzoek

Het RIVM signaleert op basis van de vragen die zij ontvangt dat de verwachtingen over het onderzoeksrapport erg hoog zijn. Het RIVM verwacht met de onderzoeksrapportage een goede basis te bieden voor de maatschappelijke discussie die naar verwachting opnieuw ontstaat na oplevering van het onderzoeksrapport. Zie verwachte resultaten onder beschrijving "stand van zaken RIVM onderzoek" hierboven. Er zullen echter ook vragen onbeantwoord blijven en nieuwe vragen ontstaan.

De vraag 'is het veilig om te sporten op kunstgras met rubbergranulaat' zal niet met volledige zekerheid kunnen worden beantwoord. Ook de vraag 'is het veiliger om op rubbergranulaat of op ander materiaal te sporten' zal niet beantwoord kunnen worden. Verschillende ondergronden hebben verschillende voor- en nadelen voor verschillende sporten. Na oplevering van de resultaten zal er dus onzekerheid blijven. Afhankelijk van de uitkomsten en de onzekerheden waarmee de uitkomsten omgeven zijn zullen adviezen voorbereid worden.

In de maatschappelijke klankbordgroep is van gedachten gewisseld over manieren om de kennis die beschikbaar komt toegankelijk te maken voor mensen die keuzes moeten maken over het wel of niet sporten op rubbergranulaat. De aanwezigen hebben daarbij nogmaals onderstreept dat zij gezamenlijk willen werken aan veilig en gezond sporten in Nederland.

Verschillende organisaties hebben verschillende mogelijkheden om mensen te bereiken met informatie. Allen bereiden zich momenteel voor op de oplevering van de onderzoeksresultaten door het RIVM, zodat zij hun doelgroepen van goede informatie en ondersteuning kunnen voorzien.

Volgende bijeenkomst

Er wordt besloten een nieuwe vergadering te beleggen om gedachten over goede communicatie van de onderzoeksresultaten verder uit te diepen.